

ISSN 2522-4077 (Print)
ISSN 2522-4085 (Online)
DOI: 10.32782/2522-4077-2025-214

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серія:
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Випуск 3 (214)
Том 1

*На пошану головному редактору доктору філологічних наук,
професорові, заслуженому працівнику освіти України Михиді Сергію Павловичу
за багатолітній внесок у функціонування часопису та з нагоди 60-літнього ювілею*

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

Наукові записки. Серія: Філологічні науки. Випуск 3 (214) Т. 1. Кропивницький: Видавничий дім «Гельветика», 2025. 318 с.

До Наукових записок увійшли статті, присвячені дослідженню актуальних питань історії української та світової літератури, теорії літератури, компаративістики, проблемам українського та зарубіжного мовознавства в аспекті лінгвокультурології, лінгвокогнітивістики, етнолінгвістики, дискурсології й психолінгвістики, теорії та практики перекладу й прикладної лінгвістики, розвитку та функціонування мов у поліетнічному та полікультурному просторі, значущих аспектів фахової підготовки сучасного вчителя-філолога, перекладача та фахівця з прикладної лінгвістики. Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів факультетів української філології, іноземних мов, учителів-словесників, перекладачів.

Збірник зареєстровано в міжнародних наукометричних базах Index COPERNICUS, Google Scholar, Academic Journals, Research Bible, WorldCat та Index NSD (the Norwegian Register for Scientific Journals, Series and Publishers).

РЕДКОЛЕГІЯ:

Михида Сергій Павлович (головний редактор), доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української філології та журналістики, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, Україна;

Білоус Олександр Миколайович, кандидат філологічних наук, професор, професор кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, Україна;

Громко Тетяна Василівна, доктор філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології та журналістики, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, Україна;

Ніца Давидовіч (Nitza Davidovitch), доктор наук, професор, професор, завідувач кафедри освіти, завідувач відділу оцінювання якості освіти та академічного навчання, керівник програми підготовки викладачів, Аріельський університет (Ariel University), Ізраїль;

Залужна Ольга Олексіївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і практики перекладу з англійської мови Навчально-наукового інституту філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна;

Кирилюк Ольга Леонідівна, доктор філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української філології та журналістики, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, Україна;

Ключек Григорій Дмитрович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української філології та журналістики, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, Україна;

Лелека Тетяна Олександрівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, Україна;

Поліщук Володимир Трохимович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури та компаративістики, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна;

Фока Марія Володимирівна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри германських мов, зарубіжної літератури та методик їхнього навчання. Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, Україна.

Ухвалено до друку Вченою радою Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 3 від 29.09.2025 року).

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа:

Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1396 від 25.04.2024 року.

Ідентифікатор медіа: R30-03957.

Суб'єкт у сфері друкованих медіа: Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка (вул. Шевченка, буд. 1, м. Кропивницький, 25006,

mails@cuspu.edu.ua, тел. (0522) 32-17-18).

Періодичність: 4 рази на рік.

Офіційний сайт видання: journals.cusu.in.ua/index.php/philology

Видання «Наукові записки. Серія: Філологічні науки» включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з філологічних наук (В11 Філологія (за спеціалізаціями)) відповідно до Наказу МОН України № 491 від 27 квітня 2023 року (додаток 3).

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення

StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl

ISSN 2522-4077 (Print)
ISSN 2522-4085 (Online)
DOI: 10.32782/2522-4077-2025-214

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
VOLODYMYR VYNNYCHENKO CENTRAL UKRAINIAN
STATE UNIVERSITY

RESEARCH BULLETIN

Series:
PHILOLOGICAL SCIENCES

Issue 3 (214)
Vol. 1

Publishing house
“Helvetica”
2025

УДК 08(477.65):80
H34

Research Bulletin. Series: Philological Sciences. Issue 3 (214) V. 1. Kropyvnytskyi: Publishing House “Helvetica”, 2025. 318 p.

Research Bulletin. Series: Philological Sciences publishes articles devoted to current issues of history of Ukrainian and world literature, theory of literature, comparative studies, Ukrainian and foreign linguistics in terms of cultural linguistics, cognitive linguistics, ethno-linguistics, discourse studies and psycholinguistics, theory and practice of translation and applied linguistics, development and functioning of languages in a multicultural space, significant aspects of professional training of a modern philology teacher, translator, and specialist in applied linguistics. The journal is intended for academic and research staff, postgraduate and undergraduate students of the faculties of Ukrainian philology and foreign languages, philology teachers, and translators.

The Collection is registered in international catalogues of periodical and database INDEX COPERNICUS, Academic Journals, Reserch Bible, WordCut and Index NSD (the Norwegian Register for Scientific Journals, Series and Publishers).

EDITORIAL BOARD:

Mykhyda Serhii Pavlovych (Chief Editor), Doctor of Philology, Professor, Professor at the Department of Ukrainian Philology and Journalism, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, Ukraine;

Bilous Oleksandr Mykolaiovych, PhD in Philology, Professor, Professor at the Department of Translation, Applied and General Linguistics, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, Ukraine;

Hromko Tetiana Vasylivna, Doctor of Philology, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Ukrainian Philology and Journalism, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, Ukraine;

Nitza Davidovitch, DSc, Professor, Head of the Department of Education, Head of the Department of Education Quality Assessment and Academic Instruction, Manager of the Teacher Training Program, Ariel University, Israel;

Zaluzhna Olha Oleksiivna, PhD in Philology, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Theory and Practice of Translation from English of the Educational-Scientific Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine;

Kyryliuk Olha Leonidivna, Doctor of Philological Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Ukrainian Philology and Journalism, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, Ukraine;

Klochek Hryhorii Dmytrovych, Doctor of Philological Sciences, Professor, Professor at the Department of Ukrainian Philology and Journalism, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, Ukraine;

Leleka Tetiana Oleksandrivna, PhD in Philology, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Translation, Applied and General Linguistics, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, Ukraine;

Polishchuk Volodymyr Trokhymovych, Doctor of Philological Sciences, Professor, Head of the Department of Ukrainian Literature and Comparative Studies, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine;

Foka Mariia Volodymyrivna, Doctor of Philology, Professor, Head of the Department of Germanic Languages, Foreign Literature and Methods of Their Teaching, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, Ukraine.

Recommended for printing by the Academic Council of the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University (Minutes № 3 dated September 29, 2025).

Registration of Print media entity: Decision of the National Council of Television and Radio Broadcasting of Ukraine: Decision No. 1396 as of 25.04.2024. Media identifier: R30-03957.

Media entity: Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University (Shevchenka str., 1, Kropyvnytskyi, 25000, mails@cuspu.edu.ua, tel. (0522) 32-17-18).

Periodicity: 4 times a year.

Official web-site: journals.cusu.in.ua/index.php/philology

According to the Decree of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 491 (Annex 3) dated April 27, 2023, the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine (category “B”) on philological sciences (B11 Philology (with specializations)).

Articles are checked for plagiarism using the software StrikePlagiarism.com developed by the Polish company Plagiat.pl

ISSN 2522-4077 (Print)
ISSN 2522-4085 (Online)

© Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, 2025
© Design “Publishing House “Helvetica”, 2025

ЗМІСТ

BANIAS N. YU., BANIAS V. V., LUPCHO B. N. POETICS OF CHILDHOOD IN RAY BRADBURY'S «DANDELION WINE».....	11
BILETSKA O. V., CHERNENKO D. A. HISTORISCHE REALIEN ALS HERAUSFORDERUNG DER LITERARISCHEN ÜBERSETZUNG: UKRAINISCH-DEUTSCHE ENTSPRECHUNGEN IM ROMAN «DER SOHN DER GROSSFÜRSTIN» («SWJATOSLAW») VON S. SKLJARENKO.....	19
GORENKO O. P., LIZAK K. HERMAN MELVILLE'S NOVEL "MOBY DICK" VS. FILM "AVATAR: THE WAY OF WATER": EVOLUTION OF ECOLOGICAL CONSCIOUSNESS.....	27
DAINEKO V. V., HRYSHCHENKO M. V., ROZHKOVA M. H. THE MECHANISM OF EFFECTIVE CONSECUTIVE INTERPRETING.....	36
DENYSOVA N. B. ONLINE LEARNING DISCOURSE THROUGH LEMMAS AND COLLOCATION: A CORPUS-BASED METHODOLOGICAL APPROACH.....	46
KYLYVNYK V. V., LEBED IU. B., KUSHNIR A. S. REPRODUCTION OF CULTURALLY MARKED UNITS IN ENGLISH TRANSLATION.....	54
LELEKA T. O. LANGUAGE GLOBALIZATION: PECULIARITIES AND PERSPECTIVES.....	60
MYKHIDA S. P., STASIUK B. V. LINGUISTIC AND SENSE-CREATION ASPECTS OF AI-FACILITATED POLITICAL INTERVIEW TRANSLATION	67
NIKULINA O. L. TYPES OF ENGLISH IDIOMS AND THEIR USAGE.....	88
OREL A. L. VICTORIAN FEMALE BEAUTY: CULTURAL DICHOTOMIES AND LITERARY ARCHETYPES.....	97
PAVLIUK I. B., KUKHAR M. V. WAYS OF TRANSLATING REALIA FROM ENGLISH TO UKRAINIAN: A CASE STUDY OF "HOW TO RAISE AN ADULT" AND ITS UKRAINIAN TRANSLATION «ЯК ВИХОВАТИ ДОРОСЛОГО».....	104
POVOROZNYUK R. V. HERMENEUTIC APPROACH TO THE HISTORY, THEORY AND PRACTICE OF TRANSLATION.....	112
ROMANCHUK A. A. THE CONCEPT OF ROOTEDNESS IN TRANSLATION STUDIES.....	119
SKAKUN D. S., KOZACHUK A. M. TRANSLATION TECHNIQUES IN PRESERVING THE AUTHOR'S IDIOSTYLE IN MEMOIR TRANSLATION (CASE STUDY ON BRI LEE'S <i>EGGSHELL SKULL</i>).....	125
SOROKA BOYACIOGLU L. T. THE REPRESENTATION OF STYLISTIC DEVICES IN THE PORTRAYAL OF THE MAIN CHARACTER, MR. DOMBEY, IN THE NOVEL «DOMBEY AND SON» BY CHARLES DICKENS.....	131
TARNAVSKA M. M. CORPUS-BASED APPROACH TO SPECIALIZED TRANSLATION TRAINING: SKETCH ENGINE TOOLS AND CQL QUERIES.....	136
KHATSER G. O. STRUCTURAL AND SEMANTIC PECULIARITIES IN THE FORMATION AND CLASSIFICATION OF ENGLISH LEGAL TERMINOLOGY.....	142
YABLOCHNIKOVA V. O. BORIS JOHNSON'S POLITICAL RHETORIC: STYLISTIC FEATURES AND TRANSLATION STRATEGIES.....	148
АНДРУЩЕНКО І. О., КРАВЧЕНКО А. С. МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ПРЕДСТАВЛЕННЯ КАНДИДАТІВ У ПРЕЗИДЕНТИ США В АНГЛОМОВНОМУ МЕДІА ПРОСТОПІ.....	154

АСМАКОВСЬКА Г. Г., КОВАЛЬОВА Г. М. ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ЕКСПРЕСІВІЗАЦІЇ МОВЛЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ).....	164
БАЛАЖ Ю. І. АТРИБУТИВНІ ПОШИРЮВАЧІ РЕЧЕННЯ: ГРАМАТИЧНА ПРИРОДА ТА СЕМАНТИЧНА БАГАТОВИМІРНІСТЬ.....	172
БИСТРОВ Я. В., МИРОНИК М. Я. СИНЕРГІЯ ВЕРБАЛЬНИХ І НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ В АНГЛОМОВНІЙ МУЛЬТИМОДАЛЬНІЙ ТЕЛЕВІЗІЙНІЙ РЕКЛАМІ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ.....	179
БІЛОВУС Л. І., ЯБЛОНСЬКА Н. М., ШИМАНСЬКА В. П. ІСТОРИЧНА ДИНАМІКА ТВОРЕННЯ ФЕМІНІТИВІВ У МЕЖАХ СЛОВОТВІРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ВІД НАРОДНОЇ ТРАДИЦІЇ ДО МОВНОЇ ПОЛІТИКИ.....	188
БОНДАРЕНКО О. С., БОНДАРЕНКО К. Л. ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО ЕТАПУ ВИРОБНИЧОГО ПРОЦЕСУ ПЕРЕКЛАДУ ТА ЛОКАЛІЗАЦІЇ.....	195
ВЕГЕШ А. І. ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІ АНТРОПОНІМИ В РОМАНІ «МЕЖА НЕВАДИ» ВЛАДИСЛАВА ІВЧЕНКА ЯК ОРГАНІЧНІ КОМПОНЕНТИ ТВОРУ.....	203
ВЕНГРИНЮК М. І. НАРАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ АБСТРАКТНИХ НАУКОВИХ КОНЦЕПЦІЙ У НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОМУ ТЕКСТІ (У КОНТЕКСТІ РИТОРИКИ АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА).....	212
ВЕРЕЗУБЕНКО М. М. СПІЛЬНІ ТА ВІДМІННІ РИСИ УМОВНОГО СПОСОБУ В НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКОМУ АСПЕКТІ.....	219
ВЕРТИПОРОХ О. В., КОШОВА І. О. ПСИХОСЕМАНТИКА І РИТМОМЕЛОДИКА ПОЕТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ МИКОЛИ ВІНГРАНОВСЬКОГО.....	224
ВИНАР С. М. КОМУНІКАЦІЯ ЧЕРЕЗ ХОР: СТРУКТУРНІ ТА ЗМІСТОВІ АСПЕКТИ (НА ПРИКЛАДІ ДРАМ ЕВРИПІДА).....	232
ВІЛЬЧИНСЬКА Т. П., ВЕРБОВЕЦЬКА О. С., ВІЛЬЧИНСЬКИЙ О. К. СТРУКТУРНО- ГРАМАТИЧНА ТА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ПРИРОДА ЗАГОЛОВКІВ У ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ ПРО ВІЙНУ БОРИСА ГУМЕНЮКА.....	237
ГАЛЬЧУК О. В. ГОРАЦІЙ АНДРІЯ СОДОМОРИ: ТОПОС, ТРОПОС І АНТРОПОС (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІСТІ «НАЧЕ ТЕ ЛИСТЯ ДЕРЕВ»).....	244
ГРИЦЕВИЧ Ю. В. ТИПОЛОГІЯ МОВНИХ ПОМИЛОК У МОТИВАЦІЙНИХ ЛИСТАХ АБІТУРІЄНТІВ.....	253
ГУСАР М. В. КОНЦЕПТ «РІЗДВО» У ДОХРИСТИЯНСЬКІЙ ТА ХРИСТИЯНСЬКІЙ УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ (ЛІНГВО-КОГНІТИВНИЙ АНАЛІЗ).....	260
ЗАБОЛОТСЬКА О. О. ОБРАЗ УКРАЇНЦЯ В АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ МЕДІАКОНТЕНТАХ.....	267
КАЧАК Т. Б., ЛЕНЬКО Х. П. ПИСЬМЕННИКИ ЯК ПЕРСОНАЖІ В ІСТОРИКО-ПРИГОДНИЦЬКІЙ ПРОЗІ ОЛЕКСАНДРА ГАВРОША.....	275
КЕЧЕДЖІ О. В., СОРОКІНА М. Є. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ОФІЦІЙНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ: СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	282
КОВАЛЕНКО А. Ф. ТОПОНІМІКА ОДЕЩИНИ ЯК МАРКЕР ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ ТА КОЛЕКТИВНОЇ ПАМ'ЯТІ ПРО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКУ ВІЙНУ ПЕРІОДУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ (НА МАТЕРІАЛАХ РЕГІОНАЛЬНИХ МЕДІА).....	288

КОВАЛЬОВА І. О. ГЕРМЕНЕВТИКА ЯК МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	297
КОЗАК С. В., ГУРІНЧУК М. О. ФРЕЙМ «СТРАХ» У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ НОВЕЛИ АВСТРІЙСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА С. ЦВЕЙГА «ANGST»).....	304
КОЗАК С. В. ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ).....	311

УДК 82.0:81'255.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-214.1-40>

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ)

TRANSLATION TRANSFORMATIONS IN FICTION (BASED ON GERMAN AND ENGLISH MATERIAL)

Козак С. В.,

orcid.org/0000-0001-6967-7413

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри німецької філології

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Стаття присвячена дослідженню перекладацьких трансформацій у художньому перекладі на прикладі перекладу фрагментів із творів німецькомовної та англomовної літератури. Метою роботи є виявлення основних типів трансформацій, які використовуються перекладачами для досягнення еквівалентності при передачі змісту, стилю та емоційного забарвлення оригінального тексту. У процесі аналізу враховувались як лінгвістичні, так і культурно-ментальні аспекти, що впливають на вибір конкретної трансформації.

Охарактеризовано ключові перекладацькі трансформації, зокрема граматичні (транспозиція, модифікація синтаксису), лексико-семантичні (конкретизація, генералізація, модуляція), а також стилістичні прийоми, що застосовуються для адаптації тексту до норм цільової мови. У статті порівнюються приклади з оригінальних творів і їхніх перекладів, що дозволяє продемонструвати різницю в підходах до перекладу німецьких та англійських літературних текстів українською мовою. На прикладі конкретних уривків із творів німецькомовної та англomовної художньої літератури досліджено, як перекладач може адаптувати текст до мовної картини світу цільової аудиторії, зберігаючи при цьому авторську автентичність. Особливу увагу приділено впливу мовної структури та національної специфіки мови-джерела на перекладні рішення. Ефективне використання трансформацій дозволяє не лише зберегти зміст, а й передати стилістичну цілісність та загальну авторську прагматику. Результати дослідження показують, що якість перекладу художнього твору залежить від балансу між формальною точністю та змістовою адекватністю, а також засвідчують важливість застосування перекладацьких трансформацій як інструменту міжкультурної комунікації, що сприяє глибшому сприйняттю іноземної літератури й формуванню цілісного образу автора у свідомості читача.

Ключові слова: переклад, трансформація, мова, художній текст, еквівалентність, адаптація.

The article is devoted to the study of translation transformations in literary translation on the example of the translation of fragments from works of German and English literature. The aim of the work is to identify the main types of transformations used by translators to achieve equivalence in the transmission of the content, style and emotional coloring of the original text. In the process of analysis, both linguistic and cultural-mental aspects that influence the choice of a specific transformation were taken into account. The key translation transformations are characterized, in particular: grammatical, lexical-semantic (modulation, generalization etc.), as well as stylistic techniques used to adapt the text to the norms of the target language. The article compares examples from original works and their translations to demonstrate the difference in approaches to the translation of German and English literary texts into Ukrainian. On the basis of specific excerpts from German and English fiction, it has been examined how a translator can adapt a text to the linguistic picture of the target audience's world, while maintaining the author's authenticity. Particular attention is paid to the influence of the linguistic structure and national peculiarities of the source language on translation decisions. The effective use of transformations allows not only to preserve the content, but also to convey the stylistic integrity and general author's pragmatics. The results of the study show that the quality of translation of a work of fiction depends on the balance between formal accuracy and content adequacy, and also confirm the importance of using translation transformations as a tool of intercultural communication, which contributes to a deeper perception of foreign literature.

Key words: translation, transformation, language, literary text, equivalence, adaptation.

Постановка проблеми. У сучасному світі, де інтенсивно розвиваються міжкультурні зв'язки, переклад виступає ключовим засобом комунікації між народами, культурами та мовними спільнотами. Особливо важливу роль відіграє художній переклад, який не лише передає зміст літературного твору, а й репрезентує його естетичну, стилістичну та культурну цінність для читача іншої мовної культури. Одним із головних викликів у цьому процесі є необхідність збереження еквівалентності – не буквальної, а функціонально-комунікативної, яка дозволяє створити в свідомості читача подібний образ та емоційне враження, що й у носія мови оригіналу.

Перекладач у своїй роботі часто стикається з ситуаціями, коли пряма відповідність між елементами вихідного та цільового тексту неможлива або небажана з огляду на структурні, лексичні чи стилістичні розбіжності між мовами. У таких випадках застосовуються перекладацькі трансформації – цілеспрямовані зміни структури, форми або змісту тексту, що забезпечують адекватну передачу інформації. Вони дозволяють адаптувати текст до норм цільової мови (тобто мови перекладу) зберігаючи при цьому змістову й естетичну цілісність оригіналу.

Актуальність дослідження перекладацьких трансформацій полягає в тому, що саме вони є ключовим механізмом забезпечення адекватності перекладу, особливо в умовах міжмовної асиметрії. Це набуває особливого значення у випадку перекладу з англійської та німецької мов, оскільки ці мови мають суттєві граматичні, синтаксичні та лексичні відмінності порівняно з українською. У зв'язку з цим виникає потреба у поглибленому аналізі різновидів трансформацій, особливостей їх застосування та впливу на якість художнього перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика перекладацьких трансформацій є однією з ключових у сучасному перекладознавстві, оскільки вона безпосередньо стосується питань адекватності, еквівалентності та якості перекладу. Особливо корисними перекладацькі трансформації можуть бути за відмінності граматичних форм у двох мовах [1, с. 48]. У працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців висвітлено теоретичні засади трансформаційних процесів, їхню класифікацію та практичне застосування. Трансформаційна модель дозволяє створити теоретичну базу для опису перекладацьких трансформацій, їхніх основних способів [2, с. 478]. У дослідженнях українських науковців (О. І. Чередниченко, Л. В. Коломієць, А. М. Науменко, Т. Р. Кияк, О. Д. Огуй, Р. П. Зорівчак, І. В. Корунець та багатьох інших) акцентовано увагу на взаємодії між лінгвістичними й культурними чинниками, що впливають на вибір трансформацій у художньому перекладі. Наголошується, що перекладач має враховувати не лише мовну форму, але й стилістичні, жанрові та культурно-ментальні особливості оригіналу, аби досягти функціональної відповідності.

У зарубіжній літературі активно обговорюється питання прагматичної адаптації тексту (Л. Венуті, П. Ньюмарк, Ю. Найда), а також значення перекладацьких стратегій, серед яких трансформації виступають як невід'ємна частина процесу. Зокрема, в працях Юджина Алберта Найди розглядається поняття динамічної еквівалентності, що передбачає необхідність трансформацій задля адекватного сприйняття тексту цільовою аудиторією. Серед інших зарубіжних дослідників слід згадати Жан-Поля Віне та Жана Дарбелне, які ще в середині ХХ ст. запропонували класифікацію перекладацьких трансформацій (наприклад, транспозиція, модуляція, адаптація), що й досі є основою для дослідження в цій сфері. Ці вчені заклали теоретичну основу для розуміння перекладацьких трансформацій як системного і неминучого явища в процесі міжмовної комунікації.

Метою статті є виявлення та класифікація основних типів перекладацьких трансформацій, що використовуються при перекладі художніх текстів з німецької та англійської мов, а також аналіз їхнього впливу на змістову й стилістичну відповідність перекладу оригіналу.

Виклад основного матеріалу. Попри постійне зростання наукового інтересу до теми перекладацьких трансформацій та наявність теоретичних напрацювань, досі залишається акту-

альним вивчення конкретних випадків трансформацій при перекладі з певних мов, зокрема німецької та англійської, у контексті української мовної та культурної системи.

Розглянемо, які перекладацькі трансформації можна застосувати в перекладі фрагментів німецькомовного художнього тексту, що описують побут з використанням лексики на позначення природи, на матеріалі роману німецького письменника XIX ст. Е. Штрітматтера «Чудодій». Ервін Штрітматтер – відомий німецький прозаїк другої половини XX століття. Твір «Чудодій» народжувався з органічного, повсякденного спілкування автора зі звичайними людьми. Однією з провідних тем роману є побут у цілому та людини зокрема [3, с. 214]. Особливе місце займає в творі індустріальний побут. Його відтворення характеризується як вживанням лексики опису природи, так і вербальних елементів урбаністично-екологічної тематики, як-от: *Die Tage vergingen mehlgrau und heiß. Dunst vom Gossenwasser drang zum geöffneten Fenster herein* [4, с. 90]. / Дні минали в сірому борошняному пилу й духоті. Сморід від стічної води проникав у відчинене вікно. У перекладі уривка використано конверсію як одну з перекладацьких трансформацій: прислівники *mehlgrau* і *heiß* перекладено іменниковою сполукою *борошняний пил* та іменником *духота*, що допомогло уникнути калькування, зберегти стиль та емоційний ефект.

Наступний фрагмент описує непривабу картину довкілля, спотвореного людиною з її прагненням до промислових інновацій: *Straßenstaub lagerte auf den Lindenblättern und machte diese kleinen Lungen der Bäume matt. Die Dünste der Kleinstadt mischten sich* [4, с. 141]. / Вулична курява лежала на листі лип і знесилювала ці маленькі бронхи дерев. Вулиці невеликого містечка перемішувались. У перекладі застосовано синонімічну заміну: слово *Straßenstaub* можна було б перекласти як *вуличний пил*, але обрано стилістично точніше *курява*. З метою експресивного посилення використано трансформацію граматичної структури *machte ... matt* – перетворення конструкції з дієсловом і прикметником (буквально *робила млявими*) в один дієслівний еквівалент *знесилювала*.

Поступове відокремлення від природи, насадження їй своїх, ворожих екології, законів веде до глобальної катастрофи. Однак проблема ця ще не набула належного поширення серед людей, які продовжують інтенсивно культивувати владне ставлення до природи, посилюючи тим самим взаємне відчуження, на чому не раз наголошував автор у своєму творі, як-от: *Die Menschen schlenderten auf Steinstraßen und kümmerten sich nicht um Ernteduft und Felder. Sie hatten ihre Wassermühle, ihre Gasanstalt, ihr Sägewerk und zwei, drei kleine Abziehbilder-Fabriken; sie hatten ihre Industrie, und basta!* [4, с. 236]. / Люди блукали брукованими вулицями, і їх не хвилювали ні запах скошеного збіжжя, ні поля. Вони мали свій водяний млин, свій газовий завод, свою лісопильню, дві-три невеличких фабрики перебивних картинок; в них була своя промисловість і баста! Розглянемо перекладацькі трансформації, застосовані у наведеному уривку:

– модуляція: лексична одиниця *schlenderten* (дослівно *неквапливо прогулювались*) передано як *блукали*, за рахунок чого збережено відтінок неквапливості, але з більшим акцентом на безцільність;

– описова конкретизація: лексична одиниця *Ernteduft* (дослівно *запах урожаю*) перекладено як *запах скошеного збіжжя*, щоб зробити образ зрозумілішим українському читачеві; подібний вид трансформації спостерігаємо також при перекладі слова *Gasanstalt* як *газовий завод*: у німецькій мові *Anstalt* буквально означає *установа* або *станція*, але в контексті мається на увазі виробничий об'єкт, тому адаптовано як *завод* для точності й природності;

– калькування: вираз *und basta!* перекладено як *і баста!* – калька з використанням інтернаціоналізму задля максимального збереження ритміки й стилю оригіналу.

Людина живе й не замислюється над своїм буттям, над необхідністю цінувати все, що дається їй природою. Ось як зображає автор ставлення до сонця жителів одного з німецьких містечок: *Das war die Sonne, und sie hatte Sonne zu sein und zu scheinen, Wäsche zu bleichen, arme Menschen zu wärmen, Rücken braun zu brennen, Käse zu trocknen, Korn reif zu machen, Rheumatismus zu*

heilen, Badewasser zu erwärmen, das elektrische Licht zu ersetzen [4, с. 259]. / Це було сонце, і воно мало бути сонцем, і світити, вибілювати білизну, зігрівати бідних людей, вкривати засмагою спину, висушувати сир, золотити хліба, лікувати ревматизм, підігрівати воду, замінити електричне світло. У цьому описі бачимо метафоричне перенесення дій, більшість з яких повинна робити людина, на сонце. У перекладі застосовано генералізацію: з метою уникнення зайвої деталізації вираз *Badewasser zu erwärmen* перекладено *підігрівати воду* (замість буквального *підігрівати воду для купання*), а також стилістичну трансформацію задля образної, поетичної адаптації в перекладі виразу *Korn reif zu machen* словосполученням *золотити хліба*.

Проаналізуємо також перекладацькі трансформації, релевантні для перекладу англомовного дискурсу. Фактологічною базою для аналізу слугували уривки художнього тексту, які описують єднання людини і природи в романі англійського письменника XVIII ст. Томаса Гарді «*The Return of the Native*». Насамперед слід наголосити, що емоційне життя персонажів творів Т. Гарді нерозривно пов'язане з природою. Автор майстерно конструює їхні образи, прагнучи розкрити глибину внутрішніх переживань [5, с. 2]. Вагоме місце займають зображення внутрішнього єднання людини з природою, свідченням чого є фрагмент, який описує вплив природи на психологічний стан людини аж до зміни її світогляду: *She was a girl of some forwardness of mind, indeed, weighed in relation to her situation among the very rereward of thinkers, very original.* <...> *Such views of life were to some extent the natural begettings of her situation upon her nature. To dwell on a heath without studying its meanings was like wedding a foreigner without learning his tongue. The subtle beauties of the heath were lost to Eustacia; she only caught its vapours. An environment which would have made a contented woman a poet, a suffering woman a devotee, a pious woman a psalmist, even a giddy woman thoughtful, made a rebellious woman saturnine* [6, с. 80–81]. / Вона була дівчиною, жадібною до знань та оригінальною, якщо врахувати, серед яких несміливих мислителів вона зростала. Такі погляди на життя були певною мірою результатом впливу оточення на її натуру. Жити на вересовому пустищі, не розуміючи його, – це все одно, що вийти заміж за іноземця, не вивчивши його мови. Тонка краса Егдона залишалась незрозумілою для Юстасії; вона бачила тільки його тумани. Околиці, які б щасливу жінку зробили поетом, страждаючи – набожною, праведну – співцем псалмів і навіть легковажну змусили б задуматись, викликали у цій бунтарці лише похмурий смуток.

У наведеному фрагменті використано кілька видів перекладацьких трансформацій:

- трансформацію перестановки (зміну порядку слів, частин речення): у перекладі речення «*She was a girl of some forwardness of mind, indeed, weighed in relation to her situation among the very rereward of thinkers, very original*» переставлено структуру речення, змінено порядок подачі змісту для стилістичної відповідності українській мові: «Вона була дівчиною, жадібною до знань та оригінальною, якщо врахувати, серед яких несміливих мислителів вона зростала»;

- описовий переклад: у перекладі фрази *weighed in relation to her situation among the very rereward of thinkers* (якщо врахувати, серед яких несміливих мислителів вона зростала) використано описову трансформацію, аби уникнути калькування малозрозумілого виразу *the very rereward of thinkers* й адаптувати зміст для українського читача;

- лексичне додавання: у перекладі речення «*Such views of life were to some extent the natural begettings of her situation upon her nature*» («Такі погляди на життя були певною мірою результатом впливу оточення на її натуру») додано слова *вплив* та *оточення* для точнішого передавання метафоричного звороту *natural begettings*;

- лексичне вилучення (усунення надлишкових елементів): у перекладі фрази *to dwell on a heath without studying its meanings* (жити на вересовому пустищі, не розуміючи його) поза увагою залишені лексичні одиниці *studying* та *meanings*, не важливі для українського контексту;

- модуляція (заміна структури): у перекладі конструкції *An environment which would have made* <...> *a devotee* (Околиці, які б зробили <...> набожною) замість узагальненого лексич-

ного елемента *середовище* (*environment*) обрано конкретніше слово *околиці*, яке краще передає образ *Egdon Heath* – місцевості, що відіграє символічну роль у творі. Це лексична заміна з конкретизацією. Крім того, іменник *devotee* (буквально *фанатик*) замінено більш стилістично адаптованим прикметником *набожна*.

Інший фрагмент демонструє бажання персонажа уподібнити свій власний світ світу природи, на деяку мить навіть стати частиною природи й насолоджуватись вільним та безтурботним існуванням у її царстві: *In two hours she reached a slope <...> where a little patch of the shepherd's-thyme intruded upon the path; and she sat down upon the perfumed mat it formed there. In front of her a colony of ants had established a thoroughfare across the way, where they toiled a never-ending and heavy-laden throng. To look down upon them was like observing a city street from the top of a tower. She remembered that this bustle of ants had been in progress for years at the same spot – doubtless those of the old times were the ancestors of these which walked there now. She leant back to obtain more thorough rest, and the soft eastern portion of the sky was as great a relief to her eyes as the thyme was to her head. While she looked a heron arose on that side of the sky and flew on with his face towards the sun. He had come dripping wet from some pool in the valleys, and as he flew the edges and lining of his wings, his thighs, and his breast were so caught by the bright sunbeams that he appeared as if formed of burnished silver. Up in the zenith, where he was, seemed a free and happy place, away from all contact with the earthly ball to which she was pinioned; and she wished that she could arise uncrushed from its surface and fly as he flew then* [6, с. 340–341]. / Чепез дві години вона дійшла до схилу, де ріс невеликий пучок чебрецю, вростаючи навіть у стежину; вона сіла на це духмяне покривало. Попереду неї колонія мурашок проклала свою головну дорогу, по якій безперервно рухалась важко навантажена мурашина юрба. Дивитись на них згори було так само, як розглядати міську вулицю з вершини башти. Вона згадала, що вже багато років на цьому місці можна було спостерігати ту саму картину – безперечно, мурахи тих старих часів були предками тих, які простували тут зараз. Вона відкинулася на спину, щоб знайти зручне положення для відпочинку, і східна частина неба була такою ж розрадою для її очей, як чебрець для її голови. Поки вона дивилась, у тій частині неба піднялася чапля й полетіла назустріч сонцю. Вона була повністю мокрою, напевно, щойно, вибралась з якого ставка в долинах, краї та низ її крил, груди та подушки лапок сяли у яскравих сонячних променях, немов начищене срібло. Небесна височінь, де була чапля, здавалась вільним і щасливим місцем, таким далеким від земної кулі, до якої вона була прикована; і їй захотілось так само безпечно піднятися у висоту та полетіти.

У цьому уривку спостерігаємо такі перекладацькі трансформації:

- описовий переклад: у перекладі фрази *burnished silver* (наче був вилитий зі срібла) використано описову метафору, з додаванням образу *вилитий*;
- генералізація: у перекладі лексичної одиниці *shepherd's-thyme*, що позначає один із видів чебрецю, використано загальнішу, але впізнавану назву – *чебрець*;
- транспозиція (зміна граматичної структури): у конструкції *To look down upon them was like observing...* (Дивитись на них згори було так само, як розглядати...) дієприкметник *observing* перекладено українським інфінітивом *розглядати*;
- модуляція (зміна способу вираження тієї ж ідеї): у висловлюванні *this bustle of ants had been in progress for years at the same spot* (вже багато років на цьому місці можна було спостерігати ту саму картину) маємо абстрагування за рахунок перекладу *this bustle of ants* (дослівно *метушня мурах*) українською фразою *та сама картина*; змінено фокус із дії (*busy ants*) на спостерігача (*можна було спостерігати*); у виразі *Up in the zenith, where he was...* (Небесна височінь, де була чапля...) слово *zenith*, що є здебільшого астрономічним терміном, перекладено стилістично м'якшим та природнішим для художнього тексту виразом *небесна височінь*; у фразі *arise uncrushed from its surface* (безпечно піднятися у висоту) спостерігаємо

модуляцію з метою евфемізації слова *uncrushed* (буквально «нерозчавлений», «незнищений») через використання в перекладі лексичної одиниці *безпечно* задля пом'якшення емоційно-неприємного образу;

– калькування: в конструкції *as great a relief to her eyes as the thyme was to her head* (була такою ж розрадою для її очей, як чебрець для її голови) збережено структуру порівняння оригіналу;

– лексичне вилучення: з метою уникнення перевантаженості змісту в перекладі фрази *soft eastern portion of the sky* (східна частина неба) не перекладеною лишаємо прикметник *soft* (м'який); у структурі *flew on with his face towards the sun* (полетіла назустріч сонцю) вилучено словосполучення *with his face*; у фразі *as if formed of burnished silver* (немов начищене срібло) поза увагою лишається лексична одиниця *formed*.

Висновки. У результаті проведеного дослідження було з'ясовано, що перекладацькі трансформації є невід'ємним і цілком закономірним елементом процесу художнього перекладу. Вони дозволяють ефективно адаптувати текст оригіналу до мовних, культурних та естетичних норм цільової мови, зберігаючи при цьому авторський стиль, глибину змісту та емоційне забарвлення твору. Таким чином, перекладацькі трансформації слід розглядати не як відхилення від оригіналу, а як професійний інструмент перекладача, що забезпечує створення якісного, змістовно повноцінного та художньо переконливого тексту перекладу.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на порівняльний аналіз трансформацій у перекладах різних жанрів, а також на вивчення індивідуального стилю перекладача як чинника, що впливає на вибір перекладацьких стратегій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Kozak S. Übersetzungstransformationen im Deutschunterricht: Lexikalisch-semantische Ebene. *Linguacommect Pro*: усний і письмовий переклад та сучасні методи їх навчання : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 17 черв. 2025 р.). Тернопіль : ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2025. С. 48–50.
2. Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй, О. Д. Перекладознавство (німецько-український напрям) : підручник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 543 с.
3. Козак С. В. Фрейми “Природа” і “Людина” як засіб зображення побуту людей у літературно-художньому дискурсі (на матеріалі твору Е. Штріттматтера “Чудодій”). *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки*. 2005. № 6. С. 213–218.
4. Strittmatter E. *Der Wundertäter. Roman. Erster Teil*. Berlin : Aufbau Taschenbuch Verlag, 1999. 515 S.
5. Козак С. В. Людина як об'єкт порівняння у фреймових структурах «Людина і Природа» (на матеріалі творів Т. Гарді). *Наукові праці Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. 2011. Вип. 26. С. 142–145.
6. Hardy T. *The Return of the Native*. London : Penguin Books, 1994. 482 p.

Дата надходження статті: 18.07.2025

Дата прийняття статті: 25.08.2025

Опубліковано: 16.10.2025

Наукове видання

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серія:
Філологічні науки

Випуск 3 (214)
Том 1

Коректор *І. М. Чудеснова*
Комп'ютерне верстання *О. І. Молодецька*

Підписано до друку 06.10.2025 р.
Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 36,97. Зам. № 1025/767
Наклад 100 прим.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.